

говір). Руїна Української держави — Гетьманщина, послаблення військово-економічного потенціалу Гетьманщини змушують її керівників зняти радикальні вимоги щодо унії, обмежуючись більшими чи меншими вимогами, які стосувались повернення православним храмів, монастирів та маєтностей. Тільки Петро Дорошенко, гетьман у 1665-1676 рр., висував дуже радикальні вимоги, включно з вимогою повної ліквідації унії. Це пояснюється тим, що в той час оформлювався політичний союз Правобережної Гетьманщини з Османською імперією і Дорошенко йшов ва-банк у переговорах з Річчю Посполитою. Було відчутно вплив на Дорошенка Київського митрополита Йосифа (Нелюбовича-Тукальського), який свого часу зазнав гонінь від католиків та уніатів. На Лівобережній Гетьманщині, яка була під владою Російської імперії, в якій православ'я було державною релігією, про унію не могло й бути й мови. Деякі гетьмани (І. Мазепа) покладали надію на ослаблення у Північній війні Речі Посполитої, а у зв'язку з цим на відновлення Правобережної Гетьманщини і на ліквідацію унії на всіх етнічних українських землях.

Практично всі гетьмани України у середині XVII-XVIII ст. вороже ставилися до унії. Невідомо лише про позицію у даному питанні останніх гетьманів Правобережної України (Стефан Кунецький, Андрій Могила), які, очевидно, не піднімали питання про унію з тактичних міркувань. В усякому випадку, повстання С.Палія на Правобережній Україні у 1702-1704 рр. проходило не тільки під гаслами відродження Гетьманщини, але й ліквідації унії. Не знаходилося місця для унії і в Конституції гетьмана Пилипа Орлика 1710 р. Короткозора політика панівних кіл Речі Посполитої щодо України продовжувала породжувати криваві конфлікти (гайдамацький рух) і мала тяжкі наслідки і для України, і для самої Польщі, котра внаслідок трьох розділів втрачає свою незалежність наприкінці XVIII ст. Національні й релігійні проблеми в Україні до новітнього часу вирішуються вже урядами Російської та Австрійської імперій...

ЗАБУТА ОСОБИСТІСТЬ РУСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Н. Нікітенко (кафедра історії НаУКМА)

Традиційно вважають, що за соратницю Володимира Хрестителя здавна визнавали першу княгиню-християнку — Ольгу, хоча вона і не була хрестителькою Русі. Однак історичні

свідчення, що сягають часів Володимира, зберегли відлуння глорифікації дружини Володимира Анни. Вона стала героїнею корсунської версії навернення князя, його напарницею у державних справах: Анна була співавторкою Володимира в укладенні церковного Уставу, вона дала значні кошти на Десятинну церкву, особисто приймала іноземних послів. Високий соціальний статус княгині відзначають також сучасники Володимира і Ярослава іноземні хроністи Тітмар Мерзебурзький і Ях'я Антіохійський. У розписі Софії Київської, замовниками котрої були хрестителі Русі, з Володимиром зіставляється Анна, а не Ольга; ототожнення справи Володимира й Ольги — більш пізня традиція, яка встановилася після їхньої канонізації (XIII ст.). Втім, хоча писемність і відбила внесок Анни в християнізацію Русі, її справа хрестительки Русі залишається у сутінках, канонізації княгиня не удостоєна. Знаменним є й мовчання візантійських джерел, котрі коротко сповіщають лише про її народження, заміжжя та смерть. Причини забуття заслуг Анни слід вбачати у сфері політичних відносин Русі й Візантії, причому зацікавленою стороною у цьому був Константинополь. Ця проблема набула актуальності в часи утвердження на троні Константина IX Мономаха. Після династичного шлюбу Володимира й Анни, аж до смерті її братів Василя II і Константина VIII, стосунки Русі і Візантії мали дружній характер. Вони почали псуватися після смерті братів Анни, коли візантійський трон посідають василевси, не споріднені з київським двором, привілеї котрого забувають. Це спричинило останню русько-візантійську війну, коли 1043 р. Володимир Ярославич здійснив похід на Константинополь. Хоча Русь зазнала поразки, війна несподівано завершилася вигідним для неї династичним шлюбом Всеволода Ярославича і дочки Константина IX. Проте Ярослав мусив зробити вагомішу поступку такого ж роду. Очевидно, київський двір відмовився від своїх династичних домагань і задовольнився династичним шлюбом, котрий лише частково компенсував привілеї споріднених з Македонською династією київських державців. За таких умов не могло бути й гадки про глорифікацію Анни, що, ймовірно, відбилося у мирному договорі. У відповідність з цим офіційним курсом були приведені писемні документи, однак споруджений у більш ранні часи Софійський собор зберіг у своєму розписі колишню ідейну програму, згідно з якою ім'я Анни нарівні з Володимиром готувалося до канонізації. Не випадково Ярослав своїх старших дітей, котрі народилися на початку 20-х рр. XI ст., нарек Володимиром і Анною.